

19. výroční zasedání EBLIDA a konference „One Profession, One Future?“

26. až 27. května 2011, Málaga, Španělsko

Asociace knihoven vysokých škol (AKVŠ) ČR je členem EBLIDA¹, European Bureau of Library, Information and Documentation Associations od roku 2009. Zástupce AKVŠ se tedy účastnil výroční konference již potřetí.

19. výroční zasedání EBLIDA se konalo v moderním kongresovém centru Palacio de Ferias y Congresos de Málaga.

Jednání řídil předseda Gerald Leitner. V úvodu představil nového ředitele EBLIDA Vincenta Bonneta; byl schválen program, zápis z 18. výročního zasedání 2010 v Helsinkách, noví členové, vystoupivší členové.

Byla prezentována Výroční zpráva o činnosti EBLIDA, která zahrnuje období od 1. 5. 2010 do 30. 4. 2011 v roce 2009.

O činnosti referovali také předsedové jednotlivých expertních skupin:

EGIL² (Expert Group on Information Law) – Harald von Hielmcrone – zaměřuje se na problematiku autorskoprávní legislativy EU a ochrany dat; probíhají jednání s držiteli autorských práv (v souvislosti s masovou digitalizací je třeba vyřešit zpřístupňování – nejen problémy osiřelých děl, ale i děl nedostupných na trhu, přeshraničního přístupu k digitálním knihovnám); mj. bylo uvedeno, že zatímco tištěnou knihu si může každý koupit, vydavatel elektronické knihy může rozhodnout, že nepovolí knihovně její nákup (čili ovlivňuje akviziční činnost knihoven) – tento rozdíl politici nechápou.

EGCIS³ (Expert Group on Culture and Information Society) – Hella Klauser – zabývá se úlohou knihoven v evropské kulturní politice, prosazováním v Evropském parlamentu, přípravou na kulturní program EU 2014; analogicky s akcí Evropské muzeum roku chce prozkoumat možnost vyhlašovat Evropskou knihovnu roku.

JEGDO⁴ (Joint Expert Group on Digitization and Online Access) – Erna Winters – společná skupina s LIBER, věnuje se pozici knihoven v digitálním světě, zdůrazňuje svobodný přístup k informacím jako lidské právo, obchodní modely pro digitální obsah by měly umožňovat přístup pro knihovny

Pokladník EBLIDA Klaus-Peter Böttger předložil zprávu o hospodaření v roce 2010, komentoval upravený rozpočet pro rok 2011 a představil návrh rozpočtu pro rok 2012. Všechny předložené materiály byly schváleny.

Dalším bodem programu byla diskuse nad pracovním programem *EBLIDA Work Programme 2011 – 2012*, který vychází ze *Strategie pro léta 2010 až 2013* a obsahuje celkem 39 pracovních oblastí, rozdělených do 9 skupin. Z diskuse vyplynulo, že řada členů vnímá materiál jako příliš ambiciózní na to, že EBLIDA má jen 1,5 placeného pracovníka. Mj. byl podán návrh na ustavení pracovní skupiny pro knihovnické vzdělávání – na to výbor reagoval, že je to možné, pokud budou zájemci ochotni pracovat sami (tzn. nevyžadovat podíl práce sekretariátu). Bylo zdůrazněno, že posláním EBLIDA je lobování v Bruselu zejména

¹ <http://www.eblida.org/>

² <http://www.eblida.org/index.php?page=egil>

³ <http://www.eblida.org/index.php?page=egcis>

⁴ <http://www.eblida.org/index.php?page=jegdo>

v problematice autorských práv (vydavatelé i hudební průmysl si platí lobbisty, aby ovlivnili poslance; EBLIDA žádá o grant, aby ředitel mohl častěji jezdit do Bruselu).

Zasedání bylo zakončeno informací, že příští konference se bude konat ve dnech 10. až 11. května 2012 v dánské Kodani.

Na výroční konferenci EBLIDA navazovala druhý den **konference *One Profession, One Future?***⁵ věnovaná problémům, kterým budou muset knihovny čelit v následujících letech. Byla organizována ve spolupráci s organizací National Authorities on Public Libraries in Europe (NAPLE)⁶.

Na zahájení konference vystoupily s uvítacími příspěvky: Margarita Taladriz Mas, prezidentka španělské knihovnické asociace, Maria Antonia Carrato Mena, prezidentka rady NAPLE-FORUM, Maria Martin-Prat De Abreu, nová vedoucí odd. autorského práva Evropské komise.

V úvodním vystoupení uvedl prezident EBLIDA Gerald Leitner některé myšlenky k tématu konference. Před patnácti lety bylo módní hovořit na konferencích o zániku tištěných knih a knihoven, uplynulo 15 let a knihovny jsou zde stále – uplatňuje se nový koncept knihoven, využívání nových technologií, elektronické časopisy, pak elektronické knihy, původně jen ve vědeckých knihovnách, nyní i ve veřejných. Letos se již na Amazonu prodává více e-knih než tištěných. Je třeba koncept půjčování přizpůsobit pro e-knihy (politici nechápou, že jejich půjčování je jiné než u tištěných knih – jsou nutné licenční smlouvy, jejichž podmínky si diktují nakladatelé). V mnoha evropských státech doléhá ekonomická krize i na knihovny a je třeba přesvědčit politiky, že financování knihoven má smysl. Evropská komise nedává žádné podněty pro rozvoj knihoven, jedním z hlavních úkolů EBLIDA je lobování pro knihovny (jinak by legislativa autorských práv byla ještě více omezující). Je čas na změny: být více proaktivní než reaktivní; předložit Evropské komisi moderní vizi knihoven; digitalizace je jen část toho, co knihovny nabízejí.

Jednání konference bylo rozděleno do tří programových bloků:

První blok se věnoval elektronickým knihám a novým online službám (*e-innovation! e-books and new online services in libraries*). Předsedající Erna Winters, ředitelka veřejné knihovny v Kennemerwaard, Nizozemí, v úvodním slově zdůraznila, že knihovny si musejí najít nové místo ve společnosti, pomáhat uživatelům při přístupu k digitálnímu obsahu (uvedla příklad, kdy při známém problému znečištění v Mexickém zálivu bylo na Google z prvních 10 odkazů 5 odkazů od firmy BP).

O digitálních službách ve veřejné knihovně hovořil Jens Thourhauge, ředitel Dánské agentury pro knihovny a média – je třeba vytvořit koherentní digitální knihovny obsahující všechny druhy médií a knihovnických služeb, integrovat analogové a digitální služby; představil některé dánské příklady (www.pallesgavebod.dk, www.litteratursiden.dk).

Vlámskou iniciativu pro platformu elektronických knih představil Johan Delauré, programový manažer Bibnet z Belgie (nekomerční centrální iniciativa pro distribuci elektronických knih, spolupráce veřejného a vydavatelského sektoru).

O elektronických knihách ve španělských knihovnách hovořila Maria Antonia Carrato Mena z ministerstva kultury (projekt www.territorioebook.com).

⁵ http://www.eblida.org/uploads/EBLIDA%20Conference/Programme-Malaga_19th_Annual_Conference_EBLIDA.pdf

⁶ www.naple.info

Německé zkušenosti přiblížila Barbara Schleihagen, ředitelka Německé knihovnické asociace (od 2007 projekt Digitale virtuelle Bibliotheken, www.divibib.com, nyní využívá 200 veřejných knihoven, v nabídce je 17000 titulů).

V panelové diskusi bylo zdůrazněna nutnost informační výchovy – být prostředníkem k informacím, zvyšovat informační kompetence uživatelů.

Druhý blok se věnoval autorskoprávním a finančním otázkám zpřístupnění evropského kulturního dědictví, hromadné digitalizaci a kolektivním licencím (*Copyright and financial models to bring Europe's Cultural Heritage online, large scale digitization and collective licensing schemes for libraries*). Předsedající Harald Von Hielmcrone ze Státní a univerzitní knihovny Arhus, Dánsko podrobně shrnul současný stav. Velké digitalizační projekty Europeana a i2010 Digital Library Initiative narážejí na omezení evropské legislativy autorských práv. Větší problém než osiřelá díla představují díla nedostupná na trhu a přeshraniční přístup k digitálním knihovnám v rámci Evropské unie.

Vigdis Moe Skarstein, ředitel Norské národní knihovny představil norský projekt www.bokhylla.no (podle norského zákona Národní knihovna digitalizuje všechny knihy vydané v Norsku, zdarma je zpřístupňuje pro občany; rovněž probíhá digitalizace novin a rozhlasového archívu).

O projektu digitalizace rakouských knih z 15. až 19. století hovořila Johanna Rachinger, ředitelka Rakouské národní knihovny (jde o PPP projekt Národní knihovny s Google Books, zdigitalizuje 600 000 sv. během 6 let).

O španělském digitalizačním projektu s firmou Telefónica informovala Glória Pérez-Salmerón, ředitelka Španělské národní knihovny (zdigitalizuje 200 000 svazků během 5 let, jen právně volná díla).

Třetí blok byl zaměřen na Open Access. Předsedající Bas Savenije, ředitel Nizozemské národní knihovny, zdůraznil nezbytnost Open Access pro urychlení vědy (vědci sdílejí data, šíří své vědomosti), přístup k informacím rozděluje.

Přehlednou zprávu o situaci Open Access v roce 2010 podal Paul Ayris z University College, Londýn (1915 Open Access repozitářů ve světě, z 65 % zahrnují časopisecké články, 52 % vysokoškolské kvalifikační práce, 38 % nepublikované výzkumné zprávy (www.opendoar.org). Uvedl také zkušenosti ze své vysoké školy. Astrid Van Wesenbeeck, ředitelka SPARC Europe z Haagu, seznámila s činností této asociace evropských vědeckých knihoven na podporu Open Access. O projektu OpenAIRE hovořil Eloy Rodrigues z univerzity v Minho, Portugalsko. O spolupráci v Open Access v jihoevropských zemích informoval Ernest Abadal z barcelonské univerzity.

Konferenci uzavřel prezident EBLIDA Gerald Leitner. Zmínil se o připravované konferenci 6.-7. září v Bruselu a konstatoval, že probíhá mnoho digitalizačních projektů, ale knihovny jsou v nich „bezprávnou stranou“, mají slabou pozici proti nositelům autorských práv.

Konference ukázala, že v evropském měřítku probíhá mnoho digitalizačních projektů, ale brzdy ke zpřístupnění jejich výsledků bude autorskoprávní legislativa, pokud se knihovnám nepodaří v evropských orgánech prosadit změny.